

Organització obrera i patronal a Igualada en la Primera Guerra Mundial

SOLEDAD BENGOCHEA

Els grans esdeveniments internacionals influeixen en la història local. A Igualada, la Primera Guerra Mundial i la crisi econòmica que la seguiria, van marcar el ritme de la conflictivitat social. A més, les formes de protesta dels treballadors es van enmullar, en part, en la revolució bolxevic.

INTRODUCCIÓ

A Igualada, com a la majoria de ciutats industrials catalanes, l'esclat de la Primera Guerra Mundial (1914-1918) retardà, i sobretot radicalitzà, un procés de forta conflictivitat social ja obert amb anterioritat. Des del segle XIX, la majoria de les societats obreres plantejava i portava a terme accions reivindicatives continuades, que es repetien, es copiaven d'uns oficis als altres i tenien continuïtat perquè, més o menys, en alguns sectors anaven aconseguint uns èxits considerables. Però la major part de les vagues no tenien el caràcter revolucionari que prendrien després de la guerra. Però la crisi de postguerra i el ressò de la revolució bolxevic va fer esclatar les energies revolucionàries més o menys contingudes i constituí el precedent més immediat de la forta radicalització social que Igualada patí durant el 1919 i primers anys vint i de la polarització de les posicions adoptades per patrons i obrers. Els nombrosos espais de sociabilitat interclassistes que funcionaven des de moltes dècades enrere van continuar oferint un marc de consens, on molts igualadins continuaren afiliats. Però al marge d'aquestes associacions, i en molts

casos mantenint una doble militància, la major part dels patrons i dels obrers es va organitzar en unes societats de classe, de resistència. Tot i que les organitzacions patronals i obreres que presentaven aquestes característiques ja funcionaven des d'anys enrere en els sectors més importants de la indústria igualadina, la novetat és que ara s'articularen i federaren en dos sindicats únics (un de patronal i un d'obrer), de manera similar al que s'esdevenia a Barcelona.¹

EUFÒRIA I DAVALLADA

Malgrat la neutralitat en el conflicte, la Primera Guerra Mundial va afectar decisivament l'economia espanyola, particularment la catalana. A les fàbriques catalanes, les comandes dels països en guerra crearen una demanda nova, que compensà la contracció que patia el mercat interior. Acabada la guerra, però, les exportacions van quedar malmeses. La devaluació de certes monedes potencià la nova oferta d'articles estrangers i tallà les sortides de béns catalans. Les exportacions van caure per sota del nivell de preguerra, i les empreses marginals que havien proliferat durant el conflicte no van tenir raó de ser. Es produïren

fallides a la banca i moltes fàbriques i comerços van fer suspensió de pagaments. La crisi de postguerra va ser profunda i llarga.

Durant els anys de la guerra, com arreu de Catalunya, la burgesia igualadina, principalment la dedicada a les indústries del cotó i de la pell, va fer grans negocis tenint com a base l'exportació. En ser provocada per circumstàncies excepcionals, l'expansió no va consolidar-se, sinó que s'abocà a una regressió en acabar la guerra.

ELS SECTORS DE L'ADOBERIA I DEL TÈXTIL

A les adoberies, una de les indústries capdavanteres de la ciutat, la instal·lació de l'energia elèctrica facilità la introducció de les modernes bótes d'adobar les pells i d'altre utilatge com les màquines d'escarnar, pelar i estirar, les quals permeteren escurçar el procés de l'adob. Aquests avenços tècnics i la gran demanda durant la guerra van afavorir que aquest ram experimentés una gran prosperitat. No es donava l'abast de fabricar corretges, cartutxeres, sabates i botes per als soldats europeus, principalment francesos.

Els fabricants de pell estaven acos-

tumats a tenir temporades de molta feina seguides d'altres de calma, però ara se sentien desbordats. Atès que la indústria de la pell no requeria personal amb capacitació professional, els blanquers es podien beneficiar de mà d'obra barata. Especialment donaven feina al peonatge agrícola que provenia de la comarca, tot i que també venien treballadors de l'Aragó, als quals es denominava «patxets». Entre els anys 1910 i 1919 un gran nombre d'emigrants arribaren a Igualada. A més, molts encarregats i treballadors d'adoberies es van establir pel seu compte. Aquests factors van afavorir que la indústria dels blanquers esdevingués la més important d'Igualada.

Però a mesura que finalitzava la guerra les compres començaren a aturar-se, i això fou terrible per a l'economia igualadina: el cuir va augmentar de preu i la demanda de soles de calçat baixà en picat. Fonts de l'època evidencien la importància que aquest sector tenia per a la ciutat. Algunes assenyalen que, el 1919, 4.000 igualadins treballaven en aquest ram.² Un altre document, emès tres anys més tard, indica que en el cuir hi havia 250 patrons, que donaven feina a 3.000 obrers.³ Per altra banda, quan faltaven pocs mesos per acabar la conflagració mundial, el sector del tèxtil igualadí ocupava uns 3.000 treballadors. Però a mitjan 1918 la indústria

tèxtil estava travessant ja els temps difícils que corrien durant aquests mesos que acompanyaven els estretors de la lluita. Ja no es podia vendre el producte als països afectats per la guerra mundial. La carestia del cotó disponible a Espanya va portar a aturar les fàbriques de filats un dia a la setmana.⁴

L'ESTRUCTURACIÓ DEL SINDICAT ÚNIC CENETISTA

Igualada va viure amb intensitat les seqüeles conflictives derivades de la Revolució d'Octubre russa i de la crisi econòmica de la postguerra. El ressò del moviment bolxevic trobà un escenari adequat, perquè a mesura que acabava la guerra mundial la situació de desequilibri es feia més evident. S'ha de tenir en compte que les grans fortunes acumulades durant la contesa corrien paral·leles a la crisi de subsistències de les classes subalternes. La feina escassejava i els preus dels aliments de primera necessitat i dels habitatges de lloguer augmentaven sense que l'alça salarial, aconseguida per les pressions sindicals, fos suficient.

En aquest marc, poc després que el 1918 els anarcosindicalistes celebressin el Congrés de Sants de Barcelona, on es van crear els Sindicats Únics, el cenetista Joan Fabregat i Lloren, treballador de la pell, va convocar un míting en el qual participà Salvador Seguí. Després del Congrés i de la visita propagandística de Seguí, els anarcosindicalistes igualadins de diferents oficis es van començar a reorganitzar per tal d'ingressar al Sindicat Únic. El més important que s'integrava a l'Únic era el de l'adoberia, un sector que ocupava els obrers més com-

batus, dirigits en aquests moments per l'esmentat Joan Fabregat.⁵ Amb aquestes afiliacions el Sindicat Únic d'Igualada va experimentar una forta embranzida. Segons l'organització, dels 1.607 membres amb què comptava el 1918 va passar a tenir-ne 5.600 a finals de 1919 (en una població de 12.512 habitants); era la xifra més gran de les aconseguides dins la província de Barcelona, després de Manresa, Badalona, Terrassa, Sabadell i Mataró.⁶

«HA SORTIT EL SOMETENT!». IGUALADA SOTA L'ESTAT DE GUERRA

En el marc de la vaga de La Canadenc, i de la mateixa manera que a Barcelona, el 25 de març de 1919 els anarcosindicalistes igualadins declararen l'aturada general. A trenc d'alba, pels carrers es van veure desfilar colles d'obriers vestits obligant a tancar les portes de les fàbriques i tallers.⁷

A la tarda, a l'Ajuntament va tenir lloc una reunió general en la qual es va presentar el nou comandant del Sometent i es van distribuir els distintius de la institució entre els 300 sometenistes que estaven reunits. Segons un periòdic tradicionalista, pertanyien a diferents classes socials «des de l'acabat propietari fins el més humil fill del proletariat» i «representaven totes les fraccions polítiques i no polítiques».⁸ Òbviament *La Protesta*, òrgan de les societats obreres de la comarca, oferia una visió diferent dels fets. Deia que els igualadins van veure els milicians armats patrullant pels carrers mentre la gent cridava: «Ha sortit el Sometent». També, que els burgesos van sortir amb el rifle al braç i que els obrers van ser perseguits i empresonats com a delinqüents.⁹

LA FEDERACIÓ PATRONAL D'IGUALADA

Durant la vaga, un grup de patrons de la Federació Patronal de Barcelona, que era el pal de paller dels empresaris barcelonins, iniciaren un

Adoberia de pells a Igualada als anys 30.

recorregut per diverses ciutats animant a crear federacions patronals locals. Els empresaris igualadins, que ja disposaven d'algunes associacions de resistència, van seguir la consigna i assumiren el repte.

Així, a Igualada, la resposta a la vaga general va generar una complicitat entre les classes patronals que es traduí en un reforçament de la seva autoorganització. Igual que a Barcelona, es va consolidar en un instrument: la Federació Patronal d'Igualada, un veritable sindicat patronal. El bon acolliment que tingué la iniciativa quedà reflectida al butlletí de l'organització: «Igualada fou una de les ciutats més perjudicades pel sindicalisme roig. Per això la creació de la Federació Patronal fou rebuda amb entusiasme».¹⁰ A través d'aquesta publicació sabem el procés de formació de l'entitat: fundada el maig de 1919, va cobrar vida legal el 3 de juny, «quan tots els esperits estaven excitats per les violentes lluites socials d'aquells dies». El text desgrana les raons del projecte: aconseguir la unió de tots els productors per a la defensa dels propis interessos, fomentar la prosperitat pública i assegurar l'ordre i la pau social a través d'unificar l'acció de totes les entitats patronals en els conflictes socials; en definitiva, la nova organització tractava «de suavitzar les relacions entre el capital i el treball».

L'objectiu últim d'aquest procés de sindicació patronal era el d'aconseguir desfer la CNT. Amb aquest punt de mira, les associacions patronals es revelaven com instruments insubstituïbles: per una part, potenciaven i acollien caixes de resistència, amb les quals podrien aguantar vagues i locauts; per l'altra, fomentaven la creació de borses de treball, que alhora farien la funció de llistes negres: «S'esperava que tots els federats comunicessin les demandes d'obriers a fi de poder-lis proporcionar elements treballadors i dignes a fi de que trobin l'apoi que's mereixen».

Cal destacar que els empresaris no feien una denúncia general de la classe obrera. Els seus al·legats anaven exclusivament en contra dels anarcosindicalistes. S'havia creat un discurs afirmant que els cenetistes eren els pitjors enemics de l'obrer, ja que en lloc de crear bons treballadors, dignes i honorats, amb les seves doctrines havien transformat els operaris en gent gandula. Hi havia també la voluntat de desautoritzar els dirigents sindicalistes acusant-los de forasters, quan en realitat la majoria dels dirigents anarcosindicalistes tenia cognoms catalans.

A l'igual que la de Barcelona, la Federació Patronal d'Igualada oferia un projecte de cohesió social ampli i l'espai del seu creixement era extens, perquè aglutinava petits, mitjans i grans empresaris, i també molts sectors, com les classes mitjanes i els artesans. Es va constituir amb 300 associats, que tot indica representaven gairebé tot el ventall del món empresarial igualadí: adoberia, teixits, gèneres de punt, calç, guix i ciment, carreters, tintorers, lampistes, manyans, fusters, serradors i barbers (enumerats per la importància que cada ram tenia dins la Federació)— per adonar-se de la diferent tipologia empresarial que s'havia enrolat a aquesta organització.¹¹

A diferència d'un partit polític, el pragmatisme doctrinal de la Federació Patronal li permetia acollir i representar diferents corrents ideològics. Tenia la facultat d'assumir els interessos dels republicans, dels monàrquics dinàstics, dels regionalistes, dels tradicionalistes, dels catòlics i dels mauristes. Cal destacar que la major part dels seus dirigents tenien càrrecs en el món de la política. Predominaven els tradicionalistes i els regionalistes, però els dos primers presidents, Joan Llanusa i Bosch, director de la fàbrica cotonera Pasqual Noguera, una de les més importants de la ciutat,¹² i Agustí Baliu i Ferran, fabricant blanquer, havien estat dues figures

destacades dins del republicanisme local.¹³ A més, Llanusa va mantenir una estreta vinculació amb l'Ateneu Igualadí de la Classe Obrera. Alguns industrials van considerar que aquest caràcter interclassista el convertia en la persona idònia per dirigir els destins d'una organització patronal que feia èmfasi a manifestar que els enemics eren els anarcosindicalistes, no pas la classe obrera en general.

No sabem com era percebut Llanusa aleshores però sí el 1948. Un escriptor tradicionalista afirmava que «era considerado por la clase proletaria como uno de los suyos. Por estas cualidades podía ser un jefe, un conductor de masas. Y no quiso».¹⁴

Soledad Bengoechea
Historiadora

NOTES

1. S. BENGOCHEA, *Les dècades convulses: Igualada com a exemple. Mobilització patronal i obrera entre principis del segle XX i la Dictadura de Primo de Rivera*, Ajuntament d'Igualada i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002, p. 100.
2. *L'Igualadí*, núm. 61, 7-9-1919, p. 1; Arxiu Històric Comarcal d'Igualada (AHCI), lligall 635-10, 10-10-1919.
3. «Ciutat d'Igualada. L'activitat d'Igualada en el temps passat i present», dins el programa de *Fires i Festes de Primavera*, Igualada: Nicolau Poncell, 1922, p. 9.
4. AHCI, lligall 631-6, 15-4-1918.
5. AHCI, lligall 630-3, 3-9-1918.
6. Les xifres d'afiliats es troben en A. BAR, *La C.N.T. en los años rojos, del sindicalismo revolucionario al anarcosindicalismo (1910-1926)*, Madrid: Akal, 1981, p. 768; i en M. GONZÁLEZ URIEN i F. REVILLA GONZÁLEZ, *La C.N.T. a través de sus Congresos*, Mèxic: Editores Mexicanos Unidos, 1981, p. 295.
7. AHCI, lligall 635-10, 30-3-1919.
8. *Llibertat*, núm. 115, 4-4-1919.
9. *La Protesta*, núm. 4, 13-12-1919.
10. *Butlletí* (òrgan de la Federació Patronal d'Igualada), núm. 20-21-22, gener de 1923.
11. *Butlletí de la Federació Patronal* (d'Igualada), núm. 2, maig de 1921.
12. *L'Eco d'Igualada*, núm. 115, 20-1-1923.
13. *Butlletí de la Federació Patronal* (d'Igualada), núm. 2, maig de 1921.
14. R. SOLSONA I CARDONA, *Mi ciudad y yo*, Igualada: Nicolau Poncell, 1948, p. 209-210.